

'Het werd doorgedrukt'; Tegen het Studiehuis Oud-conrector Jan Jimkes (67)

Ze noemen me de klokkenluider van de Tweede Fase. Maar ik weet niet of ik een echte klokkenluider ben. Ik heb veel te laat geluid, en zeker niet hard genoeg. Pas halverwege 1996 begonnen bij mij namelijk pas écht de alarmbellen te rinkelen. En de Tweede Fase zou in 1998 al ingevoerd worden.

Ik was toen conrector aan het St. Bonifatiuscollege te Utrecht en verantwoordelijk voor de organisatie van de Tweede Fase op die school. Er werd toen veel gepraat over het Studiehuis. Dat was een nieuwe manier van lesgeven waarbij leerlingen zelfstandiger moesten gaan werken en minder aan het handje van de docent zouden lopen. Het ministerie stuurde mensen naar de scholen. En die hadden een euforisch verhaal. Ze zeiden dat er nooit meer problemen zouden zijn met motivatie van leerlingen als je het Studiehuis zou invoeren. En docenten konden gewoon ziek worden, de leerlingen zouden dan gewoon doorgaan met hun projecten. Belachelijk. En nogal hinderlijk die verhalen. Maar je had er verder weinig last van.

Toen ik me erin ging verdiepen werd me echter duidelijk dat het Studiehuis niet het echte probleem was van de Tweede Fase. Veel erger was de vernieuwing van de structuur. Een organisatorisch monstrum van studielastbenadering, nieuwe vakken, deelvakken, en andere Studiehuis-gerelateerde zaken die de scholen werden binnengeschoven. Het was volkomen onduidelijk waarom dat allemaal moest worden ingevoerd. Maar belangrijker nog, hoe scholen dat moesten gaan organiseren. Ik dacht: Jezus allemachtig. Wat wordt dit ingewikkeld. Ik kwam er niet uit.

Ik besloot contact op te nemen met het Proces Management Voortgezet **Onderwijs**. Dat was een club die voor het ministerie de invoering van de Tweede Fase moest begeleiden. Ik kreeg de namen van drie scholen die ik om raad zou kunnen vragen. Ik belde ze allemaal. En wat bleek? Ze waren nog helemaal niet met de roosters en ander organisatiewerk bezig, maar druk in de weer met het denken over hun Studiehuis.

Ik sloeg alarm.

Gelukkig vertrouwde mijn rector mij. Er waren ook rectoren die in die tijd stoer zaten te doen tegen elkaar, en zeiden dat ze het makkelijk zouden halen. Maar die van mij nam mijn klachten serieus. Op een bijeenkomst van rectoren uit de regio heeft hij toen gezegd dat er een brief moest komen naar staatssecretaris Netelenbos, dat de Tweede Fase zo niet kon worden ingevoerd. Binnen tien

minuten was iedereen het daarmee eens. Op die brief hebben we overigens nooit meer wat gehoord.

Op 12 mei 1997 was het allesbeslissende debat in de Tweede Kamer, over de invoering van de Tweede Fase. Vlak daarvoor had ik via een ouder van een leerling die van D66 was, contact gekregen met Kamerlid Ursie Lambrechts. Het klikte meteen. Ze was heel kritisch over de Tweede Fase. Ik belde ook met de Algemene Onderwijsbond. Die wilden ook uitstel van de Tweede Fase. Ik zat ineens op een golf. Ik kreeg het gevoel dat het nog geen gelopen race was.

Net op dat moment kreeg ik een defect aan mijn oog. Ik moest naar het ziekenhuis. Ik denk nog vaak hoe zou het gelopen zou zijn als dat niet gebeurd was. Want door dat oog kon ik niet naar mijn werk en kon ik het hele debat integraal volgen, van 10 uur s ochtends, tot 10 uur s avonds. Thuis voor de radio.

Tijdens het debat waren alle Kamerleden kritisch over de invoering, behalve die van de PvdA, Sharon Dijksma. Die bleef pal achter haar partijgenoot Netelenbos staan. En Netelenbos, die hield vol. Ze zei dat 80 procent van de scholen klaar was voor de Tweede Fase. Ik wist dat dat niet waar was. Ik werd steeds kwader. Haar hele houding. De arrogantie. Het kon haar niet verrotten hoe scholen het moesten invoeren. De Tweede Fase werd gewoon doorgedrukt. Ik werd zo boos, dat ik besloot al haar onjuiste argumenten op te schrijven.

Toen, vlak na de middagpauze in het debat, ging het ineens over een fax van de Algemene Onderwijsbond die verstuurd was naar de Kamer. Er stond in dat de bond geen uitstel meer hoefde, maar genoeg nam met 50 miljoen gulden aan extra middelen. Ik was verbijsterd. 's Ochtends dacht ik nog: er komt uitstel. Maar door die verdomde fax konden we dat vergeten. Tineke was binnen. Achteraf bleek dat ze een deal had gesloten met partijgenoot Jaques Tichelaar, destijds voorzitter van de Aob. Aan het einde van de avond voelde ik me lamgeslagen.

Het Nieuwe Lyceum in Bilthoven reanimeerde mij. Ik had hen een kopie gestuurd van mijn verslag van het debat. Zij zeiden daarop 'kom op, Jan. We gaan actievoeren'. Het idee was om zelf een enquête te houden onder scholen om te kijken of ze er klaar voor waren.

Ik zie ons nog zitten, op Tweede Pinksterdag. We moesten zelf de faxnummers van de scholen zoeken en zelf de enquête maken. De vereniging van schoolleiders wilde ons niet helpen. Zij wilden geen enquête, maar hadden genoeg genomen met die 50 miljoen. Ursie zei 'de resultaten moeten binnen drie dagen terug zijn, anders

heeft het geen zin meer'. Volgens haar kon verder alleen een artikel in NRC Handelsblad nog helpen. 'Dat is het enige dat indruk maakt'.

We hebben keihard gewerkt om de enquête af te krijgen. Toen hij terugkwam, bleek ons vermoeden juist. Sterker nog: 76 van de scholen was juist niet klaar voor de Tweede Fase.

Natuurlijk, onze enquête heeft effect gehad. Netelenbos besloot daarop namelijk dat de Tweede Fase een jaar mocht worden uitgesteld voor scholen die dat wensten. Maar eigenlijk had de Tweede Fase toen moeten stoppen. De problemen hadden moeten worden aangepakt voordat men ermee verder ging. Maar de trein was toen al zo in beweging, die ging niet meer stoppen. Het gekke was dat ik zelf ook dacht dat uitstel het hoogst haalbare was.

Achteraf vind ik nog het meest ontluisterende, dat onze enquête het enige objectieve, harde onderzoek is geweest dat ooit is uitgevoerd naar de haalbaarheid van de Tweede Fase. Dat is toch onbegrijpelijk bij zo'n grote operatie.

Vlak na de invoering werd duidelijk hoe erg het was. Door het grote aantal nieuwe vakken ontstond een enorme versnippering. Docenten kwamen er achter hoe weinig ze de kinderen nog zagen in de les. De mix van zeer omvangrijke vakken en minivakken zorgde voor roosters vol tussenuren. Dat het geen complete chaos is geworden, is te danken aan de inzet van scholen en docenten. Het repareren van de schade heeft tien jaar geduurd. Wat ik nu nog steeds het ergste vind, is al die docenten die overspannen zijn geraakt, al die frustratie, al die energie en tijd die verkwest is. Doodzonde.

In 2002 ging ik met pensioen. Ik heb toen mijn hele Tweede Fase-archief mee naar huis gesleept. Dat leek me nuttig, omdat ik Ursie Lambrechts bleef adviseren. Maar ook omdat ik er altijd rekening mee gehouden heb dat er een parlementair onderzoek zou komen.

Toen ik gehoord werd door de Commissie Dijsselbloem had ik mijn informatie paraat. In het rapport vond ik er veel van terug. Ook van mijn aanbevelingen. Tijdens dat verhoor heb ik ook gezegd dat scholen niet voldoende geld hebben om de lesurennorm van 1.040 uur per jaar te kunnen betalen. Daar was toen net een verhitte discussie over. Ik dacht, bij de Tweede Fase was ik te laat. Dat zal me niet nog eens overkomen. Weer zo'n slecht idee van de politiek.

Ik heb de actievoerende scholen van toen weer bij elkaar gebracht, en vroeg het Barlaeus erbij. Hier in huis hebben we de actiegroep 'Vergeten Feiten' opgericht. Samen met de scholierenvakbond Laks zijn we stevig aan de slag gegaan. Ik had inmiddels meer ervaring, dus ik wist hoe de Kamer en de pers te benaderen. En het heeft effect

gehad. Er komt nu een onderzoek naar de haalbaarheid van de lesurennorm.

Komende week is het slotdebat in de Tweede Kamer over het rapport van de commissie Dijsselbloem. Daar wil ik per se bij zijn. Ik wil het kunnen afsluiten. Natuurlijk heb ik me wel eens afgevraagd waar de motivatie vandaan kwam om dit allemaal te doen. Simpel: omdat ik zag wat het allemaal aanrichtte in de scholen. En omdat ik Lambrechts heb ontmoet. En omdat ik die oogaandoening kreeg. Maar misschien is mijn muziek nog wel belangrijker. Ik ben 34 jaar in het professioneel opererende Reicha quintet hoboïst geweest. Dat was mijn uitlaatklep, daarvoor kon ik afstand nemen. Anderen in het **onderwijs** kropen bij de gezagsdragers op schoot, wilden hogerop, hielden zich stil. Ik kon me kwaad maken. Ik vond de muziek interessanter.

Ja, en Netelenbos hè. Ook om haar heb ik het gedaan. Ik wilde haar ook per se live zien, toen ze gehoord werd door de commissie Dijsselbloem. Het was een beetje het gevoel van een slachtoffer dat nog éénmaal de beul in de ogen wil zien. Dat is natuurlijk niet helemaal eerlijk. Er waren ook anderen verantwoordelijk. Maar zij is voor mij wel het symbool hoe dit allemaal heeft kunnen gebeuren.

Tijdens haar verhoor zei ze precies hetzelfde als tien jaar geleden. Ze deed me denken aan zo'n apparatsjik uit de voormalige DDR, die zei dat de Berlijnse muur niet eens zo'n slecht idee was. Dat hij alleen te snel was afgebroken."

Japke-d. Bouma